

Răni și leacuri (I)

Un leac... epistolar: „Stai frumos la Brașov!”

Rănilor căpătate pe câmpul de luptă se tratau deseori, în evul mediu, într-o epocă în care medicina făcea progrese asociate mai degrabă vitezei... melcului, prin descântece, în ciuda faptului că Biserica se opunea ferm acestora, considerându-le imitații ale vechilor incantații păgâne. În plus, circulau tot felul de rețete care mai de care mai ciudate, socotite, pe fondul neputinței medicilor, salvatoare. Ingredientele erau stranii: unsoare de urs mascul; râme; mușchi de țeastă presat, luat de pe craniul unui om spânzurat sau tras pe roată; hematită și lemn de santal pisat mărunț. Rezultatul? *Unguentum armarium* sau alifia de arme. Vă înșelați însă dacă vă închipuiți că un astfel de „leac” servea pentru ungerea rănilor. Nu se ungeau rănilor, ci... armele, presupunând că arma care provocase rana se mai afla la îndemână! Dacă nu se putea da de urma armei, spuneau „specialiștii”, rana trebuia zgândărită cu o bucată de lemn unsă apoi cu alifia de arme. Demne de admirație vor fi fost eforturile rănitului care, cu puținele puteri rămase, trebuia să smulgă din mâinile dușmanului arma ce-i provocase rănilor pentru a o „trata” cu *unguentum armarium*. Ferice de cei care-și dădeau duhul în luptă! Multele rețete care circulau impuneau condiții precise de administrare a leacurilor și erau menite să avertizeze împotriva oricărei surprize a inamicului. Cartea de rețete a împăratului Maximilian I vorbește de o miraculoasă *aquaviva*, care trebuia băută zilnic, dimineața și seara, ferind pe cel supus unui asemenea riguros „tratament” de moartea prin otrăvire sau de ciumă.

La începutul veacului al XVIII-lea, când în Occident rolul așa-zisilor chirurghi căpătase amploare, românilor le era teamă să apeleze la serviciile lor – presupunând că le-ar fi îngăduit punga! – dacă e să-l credem pe secretarul italian al lui Constantin Brâncoveanu, Anton Maria del Chiaro. Pentru ei, chirurghul era o ființă spurcată, impură și preferau dansurile magice cu efecte tămăduitoare (așa cum era, de pildă, dansul Călușarilor, de care amintește Dimitrie Cantemir în *Descriptio Moldaviae*) sau plantele medicinale, ierburi și rădăcini de plante din care se preparau alifii cu bune efecte terapeutice. Aflat în 1574 în Țara

Românească, Jean de Saulx amintește cum a fost vindecat cu foi de varză și alifii din plante domnul Destaix, care fusese rănit de nouă lovituri de țepoai și de sabie. Într-un manuscris de la Mănăstirea Hurezi, de la sfârșitul secolului al XVII-lea, s-au găsit rețete, în românește și grecește, pentru gălbinare, oprirea sângelui și bube rele.

Chiar și în miracolele de vindecare, observă renumitul medievist francez Georges

Scoala de anatomie din Frankfurt, 1656).

Duby, referința la durere este în general absentă. Cronicile descriu lupte și calamități, răni și mutilări îngrozitoare, dar o fac întotdeauna cu o detașare surprinzătoare, fiindcă ai putea crede că victimele nu simt vreo durere. Durerea fizică este asociată numai femeii care, să nu uităm, este împinsă, prin caracterul absolut masculin și militar al ideologiei dominante în epoca medievală, într-o poziție de totală subordonare. Bărbatul disprețuiește durerea și nu suferă, el doar își îngrijește rănilor. „El nu trebuie să arate că suferă – spune Duby – sub pedeapsa de a-și pierde virilitatea, de a fi retrogradat, de a fi coborât la nivelul condiției feminine”. O distincție, mult mai veche și preluată de creștinism, operează între trup, privit ca parte perisabilă supusă putrezirii, și suflet, care aspiră la perfecțiunea celestă, prizonier al temniței cărnii. E drept, trupul nu poate fi

Maior FLORIN ȘPERLEA

ignorat, întrucât este templul Duhului Sfânt („Nu știți că voi sunteți Templul lui Dumnezeu – spune apostolul Pavel în Prima Epistolă către Corinteni, 3,16 – și că Duhul lui Dumnezeu locuiește în voi?”), dar durerea nu trebuie să-l copleșească pe creștin, mai cu seamă atunci când moartea, pe câmpul de luptă, poate elibera sufletul prizonier, odată cu convingerea datoriei împlinite. Oare ordaliile, proba apei clocotite, a focului sau a fierului înroșit nu dădeau verdictul, pe seama trupului, în cazuri excepționale, a neprihănirii sufleteste?

Ráth-Végh Istvan, într-o hazlie și insolită istorie a prostiei omenești, vorbește despre „leacul” pe care Ferenc, medicul principelui transilvănean Sigismund Báthory, l-ar fi oferit acestuia în 1595 când se angajase, la sud de Carpați, în luptele împotriva turcilor. Se știe însă că, în realitate, Báthory nu a participat personal la luptele dintre domnul Țării Românești, Mihai Viteazul, și turci – mulțumindu-se doar să trimită câteva mii de oameni conduși de căpitani de a căror colaborare domnul muntean fusese nemulțumit cerând, în consecință, rechemarea lor –, dar și-a însușit, apoi, victoriile viteazului voievod. Prin urmare, din valoarea relatării rămâne doar... anecdotă.

Ferenc, un medic vestit care nu agreea deloc războaiele, era profund nemulțumit de obligația de a-l însoți pe principele Báthory. El le-a mărturisit celor câțiva curteni din preajma acestuia că știe un leac care îl ajută pe cel ce îl va întrebuița să nu-i mai fie frică de vreo armă, „fie ea o pușcă mică ori un tun cât de mare”. Deși părea de neconceput așa ceva, reputația doctorului Ferenc a învins bănuielele care puseseră stăpânire pe Sigismund și, cum încercarea moarte n-are, i-a poruncit medicului să-i pregătească leacul-minune. Ferenc a cerut însă permisiunea de a se întoarce la Brașov, întrucât acolo avea lada cu toate cele necesare.

Principele Sigismund Báthory n-a trebuit să aștepte prea mult, căci la puține zile după ce o gardă specială îl condusesse pe vestitul medic la Brașov, primi o scrisoare:

„În ladă – scria Ferenc – am găsit următorul leac: acela care dorește să fie ferit de loviturile armelor și de obuzele tunurilor să stea frumos la Brașov. Cum socotim că acesta ar fi leacul cel mai sigur, vom rămâne la Brașov, așteptând acolo sfârșitul războiului; propunem, o dată pentru totdeauna, atât domnitorului, cât și altora care doresc să se avertizeze de pericolele bătăliilor să procedeze la fel”.

Răspunsul principelui, notează cu malițiozitate Ráth-Végh Istvan, nu se cunoaște. ■